

EMINESCU, POLIMAT
EMINESCU, POLYMATH

Conf. univ. dr. Pompiliu CRĂCIUNESCU
Universitatea de Vest din Timișoara

Abstract: *Although not being among the 500 names indexed by Peter Burke in his book The Polymath. A History from Leonardo da Vinci to Susan Sontag (2020), Eminescu is a veritable polymath. His transdisciplinary spirit, a major hallmark of this category of thinkers, is the core force behind all levels of his work. For example, the thematic strands in his manuscripts (Fragmentarium), with dense reverberations in his literary creation, are an amalgamation of multiple branches of art, science and philosophy. Continuing earlier research, crystallized in the volume Eminescu. Paradisul infernal și transcoscologia (2000/2018), the present approach aims to articulate cognition and life, i.e. the projection of this articulation into the horizon of eternity (a constant in Eminescu's creation), given the complex problem of truth and the fact that, as René Guénon remarked, being can only be achieved through knowledge. To highlight the specificity of the vision of Eminescu, a great thinker of the "living paradox" (antagonistic complementarity), I will draw on both theoretical and poetic texts from his vast oeuvre. I will also point out that Burke's typology of polymaths (centrifugal/centripetal) is already found in the writings of the Romanian author – with different but equivalent terminology –, which is another peremptory evidence of his reflective scope.*

Keywords: *Burke, Polymath, Eminescu, Eternity, Paradox, Truth*

Căutând să creioneze o tipologie a erudițiilor, în *Polimatul. O istorie culturală de la Leonardo Da Vinci la Susan Sontag* Peter Burke optează pentru o imagine bivalentă. Astfel, autorul distinge între polimați *pasivi* și *activi*, i.e. între tipul *centrifug* – caracterizat prin acumularea de cunoștințe fără preocupare pentru conexiuni – și tipul *centripet*, „care are o viziune asupra unității cunoașterii”¹. Această distincție corespunde în mare măsură cu binomul *vulpe-arici* dintr-un celebru eseu scris de către Isaiah Berlin cu aproape șapte decenii în urmă. Analizând concepția despre istorie din *Război și pace*, în *Ariciul și vulpea* (1953) – titlu inspirat de Arhiloh – Berlin afirmă că Tolstoi, care tânjea după un adevăr monist, întrevede imposibilitatea acestuia, căci înșiruirea infinitezimalelor interdependente ce compun existența umanității scapă oricărei reducții, darămite uneia definitive.

Valorizat simbolic în siajul vechiului poet din Paros, binomul *vulpe* (care „știe multe lucruri”)–*arici* (care „știe un sigur lucru, dar esențial”) îi servește gânditorului drept operator tipologic pentru figurile marcante ale culturii. (În categoria „aricilor”, al căror orizont cultural se încheie în jurul unui principiu, al unei „idei definitorii”, s-ar regăsi Platon, Nietzsche sau Dante și Dostoievski, în vreme ce Aristotel,

---

¹ Peter Burke, *Polimatul. O istorie culturală de la Leonardo Da Vinci la Susan Sontag*, Traducere din limba engleză de Gabriel Tudor, București, Editura Litera, 2021, p. 17.

Shakespeare și Goethe, fascinați de complexitatea realității, ar corespunde „vulpilor”). Așadar, vorba poetului: „E împărțită omenirea”...

De altfel, Eminescu însuși proceda, într-o pagină din *Fragmentarium*, la o tipologizare bivalentă a învățaților, ceea ce îi desparte fiind *talentul*.

„Oameni învățați dar fără talent propriu, adică purtătorii științei moarte, mi-i închipuiesc ca o sală întunecată cu o ușă de intrare și cu una de ieșire. Ideile străine intră printr-o ușă, trec prin întunericul salei și iesă pe cealaltă, indiferente, singure și reci. Capul unui om de talent e ca o sală iluminată, cu pereți de oglinzi. De-afară vin ideile într-adevăr reci și indiferente – dar ce societate, ce petrecere găesc. [...] Și cum iesă ele din această sală iluminată? Multe, întâi inamice, iesă înfrățite, toate cunoscându-se, toate știind dar în ce relațiune stau sau pot sta – și astfel se comunică și auditorului, și el se simte în fața unei lumi armonice, care-l atrage. [...] De-aceia mulți oameni învățați vor simți cumcă au un *fond negru* în sufletul lor, deasupra căruia toată știința lor lunecă de la urechea cu care au auzit-o la gura cu care-o transmit altora. Ei înșii rămân neatinși de ea. La un om cu talent fondul e luminos, ei sunt mai mari pin cugetările proprii ce conține capul lor”¹.

Ține de evidență că textul eminescian oferă eboșa portretului generic al polimatului în ambele sale ipostaze: „purtătorii științei moarte” nu sunt altceva decât polimații pasivi, în vreme ce „oamenii de talent” se află pe versantul opus. Problema care se poate pune – și ea trebuie pusă – este în ce măsură există ori se pot ridica punți între cele două tărâmurii. Revenind la Isaiah Berlin, acesta vedea în Tolstoi un caz ce frizează aporia: structural el era o „vulpe”, iar volițional un „arici”. Nimic de mirare dacă admitem că amploarea cunoștințelor este o *premisă* necesară pentru profunzimea cognitivă. „Purtătorii științei moarte” se risipesc în această premisă, „oamenii de talent” o subjugă, metamorfozând-o în conglomerate de cogniție a căror complexitate este izomorfă complexității genuine a omului însuși. Intuiția aceasta a avut-o Nietzsche; în *Știința veselă* (1882) citim: „Cugetătorii aceia în care toți aștrii se mișcă pe traiectorii ciclice nu sunt cei mai profunzi; cine privește în sine ca într-un imens spațiu cosmic și poartă în el căi-lactee știe și cât de neregulate sunt toate căile-lactee; ele duc până în haosul și labirintul existenței”².

Seamă ținând tocmai de această complexitate vecină cu inefabilul a creaturii, logica binară apare în toată lumina insuficienței sale. Așa se face că, semnalat de către Isaiah Berlin, paradoxul lui Tolstoi, *homo complexus* prin excelență, îl determină pe Peter Burke să își redimensioneze până la relativizare perspectiva

¹ Mihai Eminescu, *Opere*, XV, *Fragmentarium. Addenda ediției*, București, Editura Academiei Române, 1993, p. 138.

² Friedrich Nietzsche, *Opere complete*, 4, *Aurora, Idile din Messina, Știința veselă*, Traducere de Simion Dănilă, Timișoara, Editura Hestia, 2001, p. 389.

disjunctivă asupra galaxiei polimaților. Mai exact, referindu-se la propria-i tipologie (centrifug/centripet), cercetătorul britanic notează: „Majoritatea polimaților, dacă nu chiar toți, pot fi localizați pe un continuum între cele două extreme, și câțiva au fost (și sunt) atrași în ambele direcții, resimțind o tensiune creativă între forțele centrifugă și centripetă”¹. În opinia mea, „tensiunea creativă” își află pandant în „cugetările proprii” de care vorbea Eminescu și care corespund acelor „câțiva” („oamenii de talent”) desprinși din „toți”. Or, deși Burke nu invocă talentul, talentul este la originea „tensiunii creative”, el este cel care, ținând în echilibru dinamic-contradictoriu energiile centrifuge și centripete, „merge în progresiune și dăruiește”².

Om de talent exemplar, preocupat deopotrivă de „nemarginile de gândire” și de „ecuațiunea universală” – Ion Barbu îl percepe ca „om de gândire și studiu concentrat”, iar artizanalul „ideilor gingașe”, Zarifopol, remarca „dragostea lui aprinsă și serioasă de învățatură” –, autorul *Geniului pustiu* se înscrie fără tăgadă pe orbita polimaților veritabili. În diverse abordări anterioare (între care volumul *Eminescu. Paradisul infernal și transcosmologia*, 2000/2018) am evidențiat hermeneutic spiritul transdisciplinar ce pulsează la toate nivelurile operei sale, cel mai incandescent fiind conturat de magmele cosmoidului noologic din *Fragmentarium*. Îngemănare de multiple ramuri ale artelor, științei și ale filosofiei, filoanele tematice din manuscrise, cu dense reverberații pe tărâmul revelat al creației, mi-au oferit dovada peremptorie pentru metafizica transgresiv-integratoare a cugetătorului polimat.

În chip de adaus la demersul amintit sub zodia corolarului său ireductibil, rândurile de față focalizează una dintre forțele nucleare ale gândirii eminesciene, i.e. „paradoxul viu” (Paul Ricœur) ce nutrește ecuația *eternitate-adevăr*.

Desigur, tributarii logicii binare – suverană și astăzi chiar, în pofida realismului cuantic și a principiului antropic – nu sunt iubitori de paradoxuri. Maioreșcu deja socotea antitezele eminesciene „cam exagerate”, dar: „Să nu gândim rău despre paradox – ne spune filosoful angoasei și al revoltei – fiindcă paradoxul e pasiunea gândirii, iar gânditorul fără paradox este ca îndrăgostitul fără pasiune: un mediocru”³. Or, pentru Eminescu „Antitezele sunt viața” însăși⁴. Iată unul dintre miriadele de contexte în care poetul își dezvoltă apoftegmaticele spunere:

„Heraclit zice că niciodată același om nu s-a coborât de două ori în același râu. Cu toate că ideile cari cuprind un joc cu infinitul timpului și al spațiului și aceasta culminează într-o antinomie, încât și contrariul e adevărat. Adecă, din contra, același râu oglindește în liniștita-i adâncime aceleași umbritoare păduri, același cer. Materia numai – acest Ahasver neobosit al formelor – e pururi alta, formele însă

¹ Peter Burke, *op. cit.*, p. 17.

² Mihai Eminescu, *op. cit.*, p. 334.

³ Søren Kierkegaard, *Scrieri*, II (*Fărăme filosofice*), Traducere din limba daneză de Adrian Arsinevici, Timișoara, Editura Amarcord, 1999, p. 59.

⁴ Mihai Eminescu, *op. cit.*, p. 33.

aceleași încât în ape vecinic călătoare îți vezi chipul rămânând pe loc. Râul timpului pare a curge; suma de viață și de forme posibile coexistă într-un vecinic prezent”¹.

Antinomia invocată aici prețuiește cât o conciliere dinamic-contradictorie: apele „vecinic călătoare” și statornicia oglinirii – „aceleași umbrițoare păduri, același cer” – „coexistă într-un vecinic prezent” (s.m.). Materia și formele, mișcarea și starea pe loc ilustrează, adică, dubla participare – și/și – la un *dat ontologic* de neclintit. Joc infinit de actualizare-potențializare, acest dat contribuie la carnația semantică a numeroase poeme.

Nu mă voi referi la *Glossă*, cel mai cunoscut dintre ele, ci la altele două, foarte sumar, fiecare dintre acestea confirmând *dubla participare* la niveluri de viziune distincte, dar inseparabile: *image* și *concept*. Este vorba despre poemele *Coborârea apelor* și *Patria vieții e numai prezentul*. Primul reia ideea coexistenței heraclitic-eleate recurgând la complexul imagistic din fragmentul mai devreme citat: coborând „din munți bătrâni și din păduri mărețe”, apele

„Se leagăn line și fac valuri crețe.
În drumul lor ia firea mii de fețe –
Aceleași sunt deși mereu se schimbă”.

Miile de fețe ale firii nu schimbă firea, căci ele participă la același „timp fără ființă”; deci, „râul” timpului *pare* doar a curge. Ideea reappare într-un manuscris *Despre nemurirea sufletului și a formei individuale*: „a nu fi fost niciodată este singura formă a neexistenței, cine există există și va exista întotdeauna – de nu în faptă, dar ca posibilitate, și posibilitatea, neavând în eternitate timpul niciun înțeles, este existența chiar”².

Celălalt poem se ridică la un nivel de conceptualizare izomorf, surmontând imaginea apelor „vecinic curgătoare”; *actualizarea* și *virtualizarea* se regăsesc *întreolaltă*:

„Întoarceți-vă-n voi și veți cunoaște
Că toate-n lume, toate-s în prezent.
Tot ce au fost și tot ce-a fi vreodată
Au fost, va fi numai pentru că e.”

În altă parte, citim: „Etern este tot *ce este întotdeauna de față*. Nu ce a fost, căci au fost stări, nu ce va fi, căci vor fi iarăși numai stări”³. Dar, dacă „suma de viață și de forme posibile coexistă într-un vecinic prezent”, între a „exista totdeauna” și „a nu fi fost niciodată” se instituie un dinamism *circular*, iar un alt nume al prezentului este *eternitatea*. Toate căile văzute sau nevăzute ale ființei se învâlburează în orizontul acesteia, purtându-i povara; căci, vorba lui Unamuno, „Ceea ce nu este

¹ *Ibidem*, p. 25-26.

² *Ibidem*, p. 29.

³ *Ibidem*, p. 26.

etern, nici real nu este”¹. Concepția eminesciană asupra existenței include așadar viața, moartea și „rândul celor ce n-au fost niciodată” într-o realitate insondabilă, deși permanent manifestă, al cărei corelativ simbolic este cercul. Nu întâmplător, după ce-l definește drept „divizie a infinitului prin infinit”, poetul notează: „Herbul eternității: Cercul”². Acest corelativ poate fi considerat deopotrivă blazonul năzuinței *gândirii* de a învălui contrariile într-o *totalitate dezmarginată*.

Un vers din textul fragmentar *Suntem ca flori pripite...* (circa 1874) sună astfel: „Nu lumea ta e lumea vieții, ci-a gândirei”. Văd în acesta corolarul răzleț al unui poem anterior, reprezentativ la rândul-i pentru anvergura cugetului eminescian. Mă refer la *O, te-nsenină, întuneric rece...* (circa 1872). Este un poem dedicat „Ființe[lor] nevăzute, cari *sunt*” – *gândurile* –, proiectate în zariștea conjuncției vremuirii cu veșnicia, ceea ce însuflă întregului edificiu un viguros fior onto-metafizic:

„O, te-nsenină, întuneric rece
Al vremii. Înflorește-n neagra-ți
Speluncă umedă ca și ebenul cel topit,
Fă ca să strălucească pe-acea cale
Ce duce-n vecinicie toate-acele
Ființe nevăzute, cari *sunt*,
Deși trec nesimțite, ca și vremea
Ce vremuiește-adânc în tot ce e”.

Risipite în întunericul cel rece al vremii, miriadele de gânduri – „Unele mândre, țanțoșe, regale”, „altele dulci, cu ochii/ Moi, mari, albaștri,... albe ca și crinul”, „Unele-nchipuite, alte tâmpe,/ Unele aspre, altele duioase” –, deși toate cer „brevet la nemurire”, ele se strecoară „Pe calea care duce la orașul/ Uitării, îngropat de vecinicie”. Această „mulțime peștriță” de efemeride dedate dinamismului brownian aparține fără îndoială „purtătorilor științei moarte”; este o *lume de gânduri* căreia i se opune *lumea gândirii*, specifică „oamenilor de talent”, singura care viețuiește cu adevărat dominând zările eternității:

„Dar deasupra-astei mulțimi peștrițe
De gânduri trecătoare, vezi departe
Munții de vecinici gânduri ridicând
A lor trufașă frunte către cer:
Cu nepăsare ei privesc la toate
Efemeridele ce trec în vale
Cântând, vuind, certându-se și toate
Aspirând la un lucru, care-n veci
Nu poate fi a lor – eternitatea”.

¹ Miguel de Unamuno, *Despre sentimentul tragic al vieții la oameni și la popoare*, Traducere de Constantin Moise, Iași, Institutul European, 1995, p. 32.

² Mihai Eminescu, *op. cit.*, p. 308-309.

Aparent, „orașul/ Uitării, îngropat de vecinicie” și „Munții de vecinici gânduri” formează o contradicție ireductibilă. Se vede însă că, mare gânditor al complementarității antagoniste, Eminescu le pune întreolaltă, conciliindu-le totodată: liantul lor de profunzime este *ideea veșniciei*. Invocând înflorirea întinericului cel rece al vremii, poetul caută să ilumineze *celălalt* versant al eternității, acela în care suverană este *uitarea*. În alți termeni: dacă „etern este tot *ce este întotdeauna de față*”, uitarea nu este altceva decât *fața nevăzută* a eternității. Prin urmare, în poftida aparențelor – căci sinonimia veșnicie-eternitate e limpede –, *lumea gândirii*, i.e. „lumea vieții”, nu este străină de *lumea de gânduri apuse* în negura „liniștitei întocmele”, ci dimpotrivă: ambele participă la rotitoarea *infinitate ființă-neființă*, care este însăși textura inefabilă a eternității.

Același nimb, paradoxal, împresoară prezentul, ca *deltă* a eternității și, deopotrivă, ca tărâm al jocului neistovit de schimb între adevăr și himera adevărului. Patrie a vieții, singura posibilă, *prezentul* consacră așadar o *contemporaneitate diafanizată prin emanciparea de timp*. Ținând în cumpăna netimpului trecutul și viitorul – care „numai o gândire-s” –, prezentul se arată ca pregnantă încarnare a *paradoxului viu*. Prin această noțiune Paul Ricœur dislocă „dilema mortală” a adevărului unic postulat de polul clerical și de polul politic; „dilemă mortală” pentru că paralelismul funcțional dintre „unitatea clericală și unitatea politică a ceea ce este adevărat” se traduce „printr-o ciudată asemănare în regnul minciunii”¹. *Paradoxul viu*, în schimb, obnubilează orice definiție monadică a adevărului, în favoarea pluridimensionalității sale, fără a uita că „spiritul de minciună” însoțește cercetarea adevărului „asemeni cămășii lui Nesus”².

Eminescu are conștiința ambelor aspecte expuse de către fenomenologul francez. Dincolo de coexistența inextricabilă heraclitic-eleat și a tuturor timpurilor în același timp-netimp („vecinic prezent”), problema adevărului multiplu apare tranșată nu doar în însemnările bruionare, ci și în poemul *O, adevăr sublime...*, text capital pentru ecuația *adevărul minciunii-minciuna adevărului*, dezvoltată în *Ca o făclie...*: „Să-nving eu adevărul sau să-ntăresc minciuna/ În cumpenele vremii sunt amândouă una”. (Desigur, putem vedea aici o altă expresie a convingerii pascalienne după care contrariul unui adevăr profund nu este neapărat o eroare, ci un alt adevăr profund! Aporiile din știința modernă, de pildă, au făcut ca Niels Bohr să confirme aserțiunea lui Pascal.)

O, adevăr sublime... creionează o sferă armilară al cărei centru – *adevărul minciunii* – e împresurat de cercurile ipocriziei și imposturii ce edifică istoria însăși, „spirată”:

„O, adevăr sublime – o, tinichea și paie!
O, poezie mândră – o, buiguit nerod!
Istorie spirată – minciună și bătaie,
Amor ceresc și dulce – a mucoșilor plod.”

¹ Paul Ricœur, *Istorie și adevăr*, Traducere și prefață: Elisabeta Niculescu, București, Editura Anastasia, 1996, p. 204.

² *Ibidem*, p. 182.

Din acest vălmășag se detașează filodoxul, preotul și politicianul, cu toții agenți ai adevărilor „unice” care drapează fățarnicia și minciuna: „sistemele înalte”, care „împut eterul”, sunt, în fapt, reducionisme abjecte, după cum „vistiernicii de mistere” sunt promotorii desfrâului. De bună seamă că cercul cel mai nociv îl constituie regnul găunoșeniei politice – „O, diplomați cu graiul politicoș și sec/ Lumea cea pingelită o duceți de urechi” –, prilej de intertext omagial cu o veche tradiție, pe linia Scaevola Pontifex-Oxenstierna: „Îmi place axiomul cel tacit, ființi spurcate/ Popoarele există spre a fi înșelate.” *Ergo decipiatur!* Nu de alta, dar, pentru „lumea cea comună” adevărul e prisoselnic. De aceea,

„A visa că adevărul sau alt lucru de prisos
E în stare ca să schimbe în natur-un fir de păr
Este piedica eternă ce-o punem la adevăr.”

Aceste versuri din *Scrisoarea V* sunt o altă confirmare a faptului că „paradoxul viu” este blazonul însuși al adevărului înțeleș ca perpetuu joc de schimb între veracitate și propria sa iluzie. Stăpânirea acestui joc e înțelepciune: „Eu adevăr nu cat – ci-nțelepciune” (*În căutarea Șeherezadei*). Or, pentru gânditorul „paradoxului viu” înțelepciunea coincide cu *a fi în adevăr*. Ce înseamnă însă *a fi în adevăr*?

„Adevărul nu este doar un termen, un orizont, ci și un mediu precum atmosfera sau, și mai bine, precum lumina, după o expresie comună lui Gabriel Marcel și Martin Heidegger”¹. Iată o aserțiune-temei pentru ceea ce am numit *contemporaneitate fără de timp*: Platon se rostește în „patria vieții”! În limpede formulare, cred că mediul (sau atmosfera) prin care Ricœur (re)definește adevărul conotează *khôra* – receptacolul, „al treilea gen” (*trítos génos*) descris de către Timaios. „Situat” între sensibil și inteligibil, acest veritabil terț încapsulează deopotrivă dubla disjuncție (*nici sensibil/nici inteligibil*) și dubla conjuncție (*și sensibil/și inteligibil*), aidoma cumpenei din *Se bate miezul nopții...* care stă între *și viață/și moarte*, *nici viață/nici moarte*: și separare, și între-olaltă. Aporie ireductibilă, climax al paradoxului viu!

Un alt însemn al acestui spațiu-nespațiu, *khôra* – care este „din rândul celor ce n-au fost niciodată” (*Rugăciunea unui dac*), este o *pre-origine* –, se regăsește, *mutatis mutandis*, în viziunea spiritualistă a lui Henry Corbin: *mundus imaginalis*, o (inter)lume, mediană și mediatoare real/realitate (inteligibil/sensibil). *Khôra* și *imaginalul* pot fi, așadar, considerate ca mediu/atmosferă/*receptacol dezmarginat* al adevărului.

Prepoziția din *a fi în adevăr* își dezvăluie astfel tâlcul profund. Invoc aici doar două percutante contexte ce ilustrează înțelegerea eminesciană a adevărului ca spațialitate/deschidere inefabilă. Primul se află în poemul, deja abordat, *Patria vieții e numai prezentul*: „Clipa de față numa-n ea suntem,/ Suntem în adevăr” (s.m.). În acest exemplu, *adevărul-khôra* intră în coluziune cu temporalitatea non-temporală, „vecinicul prezent”, ceea ce potențează *ideea*, atât de prezentă la polimatul Eminescu, a *nemărginirii*. A doua, și cea mai incandescentă, ocurență a prepoziției

¹ *Ibidem*, p. 68.

ce consacără *adevărul-khōra* o extrag din *Luceafărul*: „Venea plutind în adevăr/ Scăldat în foc de soare” (s.m.).

Pentru făptura umană, însă, *acest* adevăr este o lumină *orbitoare*. A fi în adevăr rămâne astfel o prerogativă a gândirii, un veritabil „paradox viu”. Dar tot atât de adevărat este că, situându-se în *miezul paradoxului*, gândirea eminesciană se află în adevăr; deși nu există un *logos* pentru unitatea ultimă/„ultimul miez”, „Zică toți ce vor să zică,/ Treacă-n lume cine-o trece”...

Seamă ținând de faptul – esențial pentru spiritul autentic polimat – că „ființa se realizează prin cunoaștere și că nu se poate realiza decât în acest mod”¹, ecuația eternitate-adevăr iscodită secvențial în această abordare nu este, de bună seamă, decât un aspect al complexei viziuni cognitive proprii lui Eminescu. Preocupată de căile ce se tolesc în orizontul plenitudinar al cunoașterii – cărări presărate de noduri reflexive despre ființare, individ, mișcare, energie, moarte, timp, spațiu, număr, coadaptare, limbaj, increat, eternitate etc. –, opera sa „răspunde unei neliniști mereu actuale, pentru că este de natură metafizică”².

Faptul că Eminescu nu se regăsește printre cele 500 de nume indexate de către Peter Burke în istoria sa – care nu include decât doi români (Nicolae Iorga și Zevedei Barbu) – nu înseamnă cătuși de puțin că locul său nu este acolo. E un loc merit tocmai de opera sa, întregă.

Referințe bibliografice

- BURKE, Peter, *Polimatul. O istorie culturală de la Leonardo Da Vinci la Susan Sontag*, Traducere din limba engleză de Gabriel Tudor, București, Editura Litera, 2021.
- CRĂCIUNESCU, Pompiliu, *Eminescu. Paradisul infernal și transcosmologia*, Ediția a doua, revăzută, Prefață de Basarab Nicolescu, Iași, Editura Junimea, 2018.
- DEL CONTE, Rosa, *Eminescu sau despre Absolut*, Traducere de Marian Papahagi, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1990.
- EMINESCU, Mihai, *Opere*, XV, *Fragmentarium. Addenda ediției*, București, Editura Academiei Române, 1993.
- NIETZSCHE, Friedrich, *Opere complete*, 4, *Aurora, Idile din Messina, Știința veselă*, Traducere de Simion Dănilă, Timișoara, Editura Hestia, 2001.
- GUÉNON, René, *Stările multiple ale ființei*, Traducere din limba franceză: Daniel Hoblea, București, Editura Herald, 2022.
- KIERKEGAARD, Søren, *Scrieri, II (Fărâme filosofice)*, Traducere din limba daneză de Adrian Arsinevici, Timișoara, Editura Amarcord, 1999.
- RICŒUR, Paul, *Istorie și adevăr*, Traducere și prefață: Elisabeta Niculescu, București, Editura Anastasia, 1996.
- UNAMUNO, Miguel de, *Despre sentimentul tragic al vieții la oameni și la popoare*, Traducere de Constantin Moise, Iași, Institutul European, 1995.

¹ René Guénon, *Stările multiple ale ființei*, Traducere din limba franceză: Daniel Hoblea, București, Editura Herald, 2022, p. 124.

² Rosa Del Conte, *Eminescu sau despre Absolut*, Traducere de Marian Papahagi, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1990, p. 269.